

concert info minimal meets barok

de Doelen

Glass en Bach op het Doelenorgel

donderdag 16 februari 2023
Grote Zaal | 20.15 uur

programma

do 16 feb 23 | Grote Zaal, 20:15

minimal meets barok

Philip Glass (*1937)

Satyagraha Act III Conclusion

arr. Michael Riesman

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Fantasia in G, BWV 572, 'Pièce d'orgue'

Glass

Music in Contrary Motion

Bach

Passacaglia en Fuga in c, BWV 582

Glass

Mad Rush

Bach

Toccaten en Fuga in d, BWV 565

concert zonder pauze

uitvoerenden

Adriaan Hoek **Doelenorgel**

toelichting

minimal meets barok

Wat hebben de muziek van Philip Glass en Bach met elkaar gemeen? Stadsorganist Adriaan Hoek brengt in dit concert twee werelden samen die het beste in elkaar naar boven halen: minimal music en barok.

Glass en Bach

"De reden waarom ik ooit met componeren begon was heel simpel. Ik was gaan nadenken over de vraag 'Waar komt muziek vandaan?' Ik kon het antwoord niet vinden in boeken of bij bevriende musici, en misschien was het sowieso al een irrelevante vraag. Maar dat weerhield me er niet van naar het antwoord te zoeken. Ik dacht toen, als eerstejaars, dat ik het antwoord misschien zou

vinden als ik zelf ging componeren. Ik heb het antwoord nooit gevonden, maar in de zes decennia die volgden, ontdekte ik wel dat de vraag zo nu en dan veranderd moest worden. Uiteindelijk kwam ik vele jaren later tot iets wat me nu een redelijk antwoord op een anders geformuleerde vraag lijkt. Maar eerst moet ik teruggaan naar 'het begin'."
- Philip Glass in zijn boek *Woorden zonder muziek*.

Philip Glass © Dunvagen

Bij Philip Glass ligt de basis – ‘het begin’ – van zijn muziekopleiding in ieder geval bij Bach. Op tienjarige leeftijd speelde hij al missen en cantates van Bach in een kerkorkest. Zijn eerste piano-techniek leerde hij van medestudent Marcus Raskin, die hem Bach liet spelen. Ook tijdens de twee academische jaren bij Nadia Boulanger speelden de composities van Bach een hoofdrol. Het eerste jaar bestudeerden zij Bachs *Das wohltemperierte Klavier, boek I*. Iedere week werd van de studenten verwacht dat zij de ‘prelude van de week’ instudeerden en konden uitvoeren. Om zijn compositie-techniek te verbeteren kreeg Glass wekelijks contrapuntles van Boulanger, gebaseerd op de compositietechnieken die Bach gebruikte. Glass beschrijft hoe deze compositietechnieken uit de barok nog steeds gebruikt worden door hedendaagse componisten en hoe hij deze zelf toepast, bijvoorbeeld in zijn *Symfonie nr. 3*. Een vriend en collega componist Peter Schickele, componeerde onder de naam P.D.Q. Bach (de zogenaamde onwettige tweeëntwintigste zoon van J.S. Bach) een minimalistische, op Bach geïnspireerde, parodie op Glass’ opera *Einstein on the Beach: Einstein on the Fritz*. De voortdurende beweging en oneindige muzikale lijnen spelen zowel in de muziek van Glass als in de composities van Bach een grote rol. Door de twee componisten naast elkaar uit te voeren, is goed te

horen hoe de hedendaagse muziek overeenkomsten vertoont met die uit de barok.

Satyagraha

Na het succes van *Einstein on the Beach* componeerde Glass in 1980 nog een opera: *Satyagraha*. *Satyagraha* is sanskriet voor ‘de kracht van de waarheid’. De opera gaat over Mahatma Gandhi’s vredige politieke protesten in Zuid-Afrika. In iedere akte fungeert een historisch figuur als verteller. In de derde akte, prachtig bewerkt voor orgel door Michael Riesman, is dit Martin Luther King Jr. Een eenvoudige harmonische progressie van drie akkoorden klinkt in dit deel, waarna het metrum langzaam verschuift van tweedelig naar driedelig terwijl een eenvoudige melodie ingezet wordt. Net als het straks uitgevoerde BWV 582 heeft deze compositie een bassthema als basis. Terwijl Bach hierop ritmisch varieert, kiest Glass ervoor om dit bassthema met één melodie te combineren. In het orgelarrangement is de spanningstoename en afname vooral te horen door de toepassing van een groot crescendo en decrescendo.

Pièce d’orgue

Door het *Livre d’Orgue* uit 1700 van de Franse organist en componist Nicolas de Grigny te kopiëren, wilde Bach zich de Franse orgelstijl eigen maken. De bestudering van deze stijl resulteerde in het *Pièce d’Orgue*, waarop Bach zijn eigen interpretatie

Johann Sebastian Bach

loslaat. De drie delen – *Très vifement*, *Gravement* en *Lentement* genaamd – kunnen gezien worden als één vrije fantasie, vandaar de titel *Fantasia in G*. Het overdonderende middendeel kan met alle registers open gespeeld worden, zoals gebruikelijk was in vergelijkbare stukken van Franse organisten. Het daaraan voorafgaande voorspel is kort en klinkt nerveus. Het werk sluit met een groots coda.

Music in Contrary Motion

Music in Contrary Motion componeerde Glass in 1969 voor orgel solo. Het strikte contrapunt in deze compositie is zeker beïnvloed door Bach. De titel verwijst naar wat Glass de ‘open vorm’ noemt: de muziek heeft geen einde. De compositie zit zo in elkaar dat deze theoretisch eindeloos door kan gaan. Een uitvoering kan uren, al dan niet dagen, duren. Maar wees gerust, we mogen naar huis vanavond, de muziek zal ineens stoppen.

Passacaglia en fuga

Zoals hierboven al kort genoemd werd bevat de *Passacaglia en Fuga in c*, BWV 582 een steeds herhalende baslijn, die het fundament vormt. Het is een lange baslijn, die acht maten in plaats van de destijds gebruikelijke vier telt. Ook varieert Bach er op los met twintig variaties op het thema. Ter afsluiting van de *Passacaglia* wordt de baslijn gesplitst in twee afzonderlijke thema’s die, vergezeld door een derde thema, uitmonden in een fantastische fuga.

Mad Rush

In 1979 bezocht de Dalai Lama voor het eerst Noord-Amerika. Glass werd benaderd om een compositie te maken voor zijn ontvangst. Echter, het was onbekend wanneer de Dalai Lama precies zou arriveren. Daarom maakte Glass deze compositie die oneindig opgerekt kon worden. Zo kon de muziek klinken, net zo lang als nodig was. De eerste versie van *Mad Rush* werd gecomponeerd voor het orgel. Het bestaat uit twee wisselende thema’s: één thema is vredig en meditatief, het andere thema is snel en gejaagd. Inspiratie voor de compositie haalde Glass uit de Boeddhistische traditie in Tibet.

Toccata en fuga in d

De *Toccata en Fuga in d*, BWV 565 is de bekendste orgelcompositie van Bach. Het legendarische begin is veelvuldig gebruikt in de

hedendaagse entertainment-industrie. De felle eerste noot, de korte stilte en daarna de overdonderende dalende notenreeks maken het begin enorm spannend. Het is niet bekend wanneer Bach het werk componeerde, omdat zijn eigen partituur niet overgeleverd is. Het vermoeden is dat hij het in zijn jonge jaren gecomponeerd heeft, toen hij in Arnstadt werkzaam was. Het orgel aldaar had

namelijk geen 16-voets-register op het klavier, wat de octaafverdubbelingen in de openingsmaten kan verklaren om toch een daverend effect te krijgen. Na het geweld van de ‘vrije’ toccata, is de strak geregisseerde fuga een waar contrast. Maar het muzikale materiaal uit de fuga wordt ontleend aan het voorgaande deel, waardoor de twee weldegelijk samenhangen. tekst: Fien Duijnmayr

Doelenorgel © Sanne Donders

biografieën

Adriaan Hoek

Adriaan Hoek studeerde orgel en kerkmuziek aan het Rotterdams Conservatorium waar hij in 2016 summa cum laude afstudeerde als Master of Music. Zijn docenten waren Ben van Oosten, Bas de Vroome, Aart Bergwerff en Hayo Boerema. Hij vervolgde zijn studie aan de Hochschule für Musik und Theater in Hamburg en aan de Hogeschool in Gent. Hier volgde hij lessen bij Wolfgang Zerer, Pieter van Dijk en Ignace Michiels. Adriaan won acht eerste prijzen op internationale orgelconcoursen in Nederland, Duitsland, Oostenrijk, Italië en Amerika. Vanwege zijn prestaties op het Internationaal Schnitger Organ Competition te Alkmaar (2015) en de Grand Prix d'ECHO in Treviso (Italië 2018) mocht hij zich zowel in 2016 als 2018 'The Young ECHO Organist of the Year' noemen.

In de afgelopen jaren concerteerde Adriaan in diverse prestigieuze series in binnen- en buitenland. Als kerkmusicus is hij sinds 2015 verbonden aan het Ikazia Ziekenhuis te Rotterdam en vanaf 2022 aan de Marekerk te Leiden.

Vanaf 1 juli 2022 is hij benoemd tot stadsorganist van Rotterdam. In die functie is hij de vaste bespeler van het Standaart-concertorgel in de Burgerzaal van het Stadhuis (waar hij de concertserie 'Muziek in de Burgerzaal' programmeert) en het vier klaviers Flentrop orgel in de Doelen.

Adriaan speelt de hele breedte van het orgelrepertoire, van middeleeuwse tot 21e-eeuwse muziek en alles daar tussenin. Daarnaast combineert hij het orgel graag met andere musici.

www.adriaanhoek.nl

Adriaan Hoek © Vera Cornel

agenda tips

Zin in nog een concert binnenkort? Misschien zijn deze concerten wat voor jou:

wo 22 feb | Jurriaanse Zaal, 20:15

Klangforum Wien en Bas Wiegers

'Speicher' van Enno Poppe

zo 26 feb | Jurriaanse Zaal, 11:00

Selina Ott & En-Chia Lin

jonge ster-trompettiste

ma 6 mrt | Grote Zaal, 20:15

Barbara Hannigan dirigeert én zingt

superster met het London Symphony Orchestra eenmalig in Nederland

ontdek het
programma op
dedoelen.nl

genoten van dit concert?

Steun de Doelen en help het realiseren van een bijzonder en innovatief programma!

Bekijk hoe jij kan bijdragen op dedoelen.nl/steun

Stay in touch!

See you @dedoelen &

share your pictures #dedoelen

tickets & info:

www.dedoelen.nl

+31 10 217 17 17

Schouwburgplein 50, Rotterdam